

ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни
для підготовки фахівців ступеня вищої освіти бакалавра**

за спеціальністю (053) Психологія

галузі знань (05) Соціальні та поведінкові науки

**Київ
2017 рік**

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Чичуга Марина Михайлівна, викладач кафедри практичної психології, кандидат психологічних наук.

Обговорено та схвалено вченою радою Інституту кримінально-виконавчої служби

_____ 2017 року, протокол № _____

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Юридична психологія» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 053 «Психологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психічні факти, закономірності та механізми, що виникають у межах правотворчої правоохоронної та правозастосовної діяльності на базі чинного законодавства, специфіка психологічного змісту права, його інститутів та категорій.

Міждисциплінарні зв'язки:

Забезпечуючі дисципліни: філософія, загальна психологія, історія психології, соціальна психологія, експериментальна психологія, вікова психологія.

Забезпечувані дисципліни: пенітенціарна психологія, педагогічна психологія, патопсихологія, психологія девіантної поведінки, професійно-психологічна підготовка.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Теоретичні та методологічні засади юридичної психології.
2. Психологічні особливості деяких видів юридичної діяльності.
3. Прикладні проблеми юридичної психології.
4. Судово-психологічна експертиза.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Юридична психологія» є формування у курсантів системи загальнотеоретичних та практично-орієнтованих знань щодо психологічного опосередкування правоохоронної діяльності, формування вмінь і навичок психологічного аналізу юридичних явищ та психологічного впливу на об'єкти професійної діяльності.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Юридична психологія» є:

- ознайомлення з об'єктом, предметом, методами та категоріальним апаратом юридичної психології;
- надання знань про психологічні особливості юридичної діяльності;
- удосконалення вмінь і навичок психологічного забезпечення діяльності працівників кримінально-виконавчої служби;
- формування у курсантів громадянської позиції, критичного та неупередженого ставлення до себе та об'єктів професійної діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- місце юридичної психології в системі психологічної науки та права, її предмет, історію розвитку, структуру, основні поняття;
- основи психології правосвідомості особистості;
- психологічні особливості слідчої діяльності;
- психологію судового процесу;
- психологічну характеристику адвокатської та прокурорської діяльності;

- психологічні особливості масової поведінки;
- психологію тероризму;
- психологію жертви;
- загальну характеристику судово-психологічної експертизи;
- види судово-психологічної експертизи.

вміти:

- застосовувати методи юридичної психології в практичній діяльності;
- аналізувати психологічний зміст і структуру правопорушення;
- на основі психологічного аналізу прогнозувати та попереджувати можливі порушення правових норм;
- використовувати психологічні знання в аналізі судової діяльності;
- здійснювати аналіз психологічної підготовленості прокурорів та адвокатів та виконання професійних обов'язків;
- використовувати психологічні знання у процесі попередження тероризму;
- надавати психологічну допомогу жертвам злочину;
- застосовувати у професійній діяльності знання загальних засад та видів судово-психологічної експертизи.

На вивчення навчальної дисципліни заплановано 150 годин / 5 кредитів ECTS.

2. Структура навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні та методологічні засади юридичної психології

Тема 1. Предмет завдання і система юридичної психології. Історія розвитку юридичної психології

Поняття та визначення науки юридичної психології, її об'єкт, предмет. Завдання юридичної психології. Категорії юридичної психології. Зв'язок юридичної психології з іншими галузями психології та юриспруденції. Напрямки юридичної психології: Загальна та особлива частина юридичної психології. Становлення та розвиток юридичної психології. Етапи розвитку юридичної психології: описовий (з давнини до початку ХІХ ст.); порівняльно-аналітичний (ХІХ ст.); природничо-науковий (з початку ХХ ст. до теперішнього часу). Особливості сучасного стану вітчизняної юридичної психології (О.М. Бандурка, М.В. Костицький, В.М. Синьов, В.С. Медведєв та ін.). Перспективи розвитку юридичної психології в Україні в ХХІ ст. Сфери використання та компетенції юридичної психології. Методологічні засади юридичної психології. Принципи юридичної психології. Методи юридичної психології.

Тема 2. Психологія правосвідомості особистості

Поняття соціалізації та її типи. Механізми соціалізації. Правова соціалізація особистості. Шляхи та періоди правової соціалізації. Правосвідомість особистості. Поняття та властивості соціальних норм. Норма як основа організації міжособистої та міжгрупової взаємодії. Види соціальних норм. Традиційні, моральні та правові норми та їх співвідношення. Психологічний вплив правових норм на правосвідомість особистості. Проблема правової переорієнтації правосвідомості особистості в реформаційні періоди

життя суспільства. Поняття девіантності. Асоціальна, протиправна та аморальна поведінка. Ознаки праворегульованої поведінки. Ознаки аморальної поведінки, види аморальності (Г. Бардієр). Психологічні підходи до розуміння сутності норми та девіацій. Ознаки девіантності (О.В. Змановська). Трансформації норми (І.В. Давидовський, С. Гроф, А. Маслоу, В. Віндельбанд та ін.). Типи та форми девіантної поведінки.

Розділ 2. Психологічні особливості деяких видів юридичної діяльності.

Тема 1. Психологія слідчої діяльності

Функціонально-психологічний аналіз слідчої діяльності. Типологія компонентів слідчої ситуації. Типи завдань слідчого. Психічні стани, які оптимізують діяльність слідчого та негативно впливають на ефективність слідчої діяльності. Типи особистості слідчого. Психологічна характеристика інформаційно-пошукових слідчих дій. Психологічні чинники огляду місця події. Психологічна сутність пред'явлення для впізнання. Урахування психологічних чинників відтворення обстановки та обставин події. Психологічна характеристика інформаційно-комунікативних слідчих дій. Психологічні особливості проведення обшуку. Психологічна характеристика інформаційно-комунікативних слідчих дій. Психологічні особливості допиту. Психологічні аспекти очної ставки.

Тема 2. Психологічна характеристика судової діяльності

Психологічна характеристика видів судової діяльності. Загальна характеристика пізнавальної діяльності суду. Умови, що впливають на пізнавальну діяльність суду. Структура конструктивної діяльності суду. Комунікативна діяльність судді. Виховна діяльність суду. Психологія судді. Психологічна характеристика професійної спрямованості судді. Психологічні особливості судового допиту. Допит підсудного, потерпілих і свідків. Психологія судової суперечки. Характеристики особистості свідків, які визначають специфіку відношення до них слідчого, прокурора та адвоката. Загально-психологічна характеристика судового процесу при розгляді кримінальних справ. Психологічні особливості стадій судової діяльності. Формування переконань і прийняття рішення судом.

Тема 3. Психологічна характеристика прокурорської та адвокатської діяльності

Психологічна структура прокурорської діяльності. Зміст пізнавальної, комунікативної, конструктивної, організаторської, засвідчувальної діяльності прокурора. Психологічна структура адвокатської діяльності. Психологічна підготовленість адвоката. Психологічні аспекти захисної промови адвоката. Характеристика спілкування між прокурором і адвокатом. Психологічні правила спілкування прокурора і адвоката.

Розділ 3. Прикладні проблеми юридичної психології

Тема 1. Психологія масової поведінки

Специфіка та основні види масовидних форм активності громадян. Поняття масовидних форм вияву активності. Види масовидної поведінки. Види натовпу. Психологічна характеристика чинників, що впливають на формування

агресивного натовпу: соціально-психологічні чинники, економічні, політичні, індивідуально-психологічні. Склад агресивного натовпу та основні етапи його розвитку. Соціально-психологічний склад натовпу. Умови дій натовпу. Етапи розвитку натовпу. Чутки, їх ознаки та вплив на натовп.

Заходи соціально-психологічного впливу на поведінку натовпу.

Тема 2. Психологія тероризму

Історія тероризму. Психологія особистості терориста. Приклади психологічних портретів терористів. Складання психологічного портрету терориста. Психологія гри при веденні переговорів з терористами. Умови проведення переговорів. Основні рекомендації для ведучого переговорів з терористами. Приклади успішних вирішень масових захватів в заручники групою терористів. Психологічний аналіз державної політики по відношенню до тероризму. Роль громадської думки та ЗМІ в боротьбі з тероризмом. Геосейсмічна активність і психологія тероризму. Психологія попередження тероризму.

Тема 3. Психологія жертви

Поняття «віктимологія», «віктимна поведінка», «жертва». Психологічні особливості особистості жертви. Компоненти переживань жертви. Закономірності зв'язків і взаємовідносин злочинців і жертв. Види і особливості зв'язку між злочинцем і жертвою. Типи жертв за Ф. Рівман: агресивні жертви, активні жертви, ініціативні, пасивні, некритичні, нейтральні, універсальні, вибіркові, випадкові, ситуативні, професійні. Типи жертв за В. Поляковим. Види віктимності: 1) віктимогенна деформація; 2) професійна віктимність; 3) вікова віктимність (як біологічна властивість); 4) віктимність «патологія». Види взаємовідносин злочинців і жертви. Кримінальна віктимологія. Віктимологія насильства. Психологічний аналіз поведінки жертви. Врахування ціннісних орієнтацій під час психологічного аналізу жертви. Приклади психологічного аналізу жертви. Урахування віктимологічного фактору в показаннях потерпілого. Психоконсультування та психотерапія як види психологічної допомоги жертвам.

Розділ 3. Судово-психологічна експертиза

Тема 1. Загальні засади судово-психологічної експертизи

Поняття судово-психологічної експертизи. Історія виникнення, становлення та розвитку судово-психологічної експертизи. Предмет судово-психологічної експертизи. Об'єкт дослідження судово-психологічної експертизи. Завдання судово-психологічної експертизи. Психологічні основи призначення судових експертиз. Підстави для призначення судово-психологічної експертизи. Компетенції судово-психологічної експертизи. Принципи та методи судово-психологічної експертизи. Необхідні умови для проведення психологічної експертизи. Вимоги до оформлення і подання експертної документації. Установи та особи, які можуть залучатися до психологічної експертизи. Права та обов'язки учасників психологічної експертизи. Психологічний контакт з підекспертним.

Тема 2. Види судово-психологічної експертизи

Класифікація судово-психологічних експертиз. Одноосібні, додаткові, повторні, комісійні та комплексні експертизи. Експертиза індивідуально-психологічних особливостей (особистості) обвинуваченого (підсудного) та їх впливу на його поведінку під час вчинення інкримінованих йому діянь. Експертиза фізіологічного (емоційного) афекту в обвинувачуваного (підсудного) у момент здійснення інкримінованих йому діянь. Експертиза здатності неповнолітнього обвинуваченого (підсудного) з відставанням у психічному розвитку, не пов'язаних з психічним розладом повною мірою усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій або керувати ними. Експертиза здатності свідка або потерпілого правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, і давати про них правильні показання. Експертиза здатності потерпілої (потерпілого) у справі про зґвалтування розуміти характер і значення скоєних з нею (з ним) дій або чинити опір винному. Посмертна судово-психологічна експертиза. Судово-психологічна експертиза групових злочинів. Судово-психологічна експертиза з питань нанесення моральної шкоди. Особливості проведення комплексних судово-психологічних експертиз.